

JEL Classification: O15, J10

УДК 330.34.01:612.6-049.5

**Розробка системи показників
оцінювання безпеки людського розвитку**

Дем'яненко А. А.

Анотація. У статті досліджено теоретичні аспекти формування системи показників, а саме на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду сформовано основні рекомендації, які слід дотримуватися при побудові системи показників оцінювання безпеки людського розвитку. За допомогою морфологічного та структурно-логічного аналізу систематизовано та відфільтровано найбільш використовувані авторами показники. Ґрунтуючись на проведеному аналізі, розроблено систему показників безпеки людського розвитку, що характеризується певним новаторством, оскільки вводить у науковий обіг додаткові індикатори, а також враховує особливості сучасних вітчизняних умов розвитку людини, небезпеки, що їй загрожують та сфокусована на «динамічності» процесу.

Ключові слова: людський розвиток, безпека людського розвитку, загрози, оцінювання, система показників

**Разработка системы показателей для определения
безопасности человеческого развития**

Демьяненко А. А.

Аннотация. В статье исследованы теоретические аспекты формирования системы показателей, а именно на основе отечественного и зарубежного опыта сформированы основные рекомендации, которые следует соблюдать при построении системы показателей оценки безопасности человеческого развития. С помощью морфологического и структурно-логического анализа систематизировано и отфильтровано наиболее используемые авторами показатели. Основываясь на комплексном анализе, разработана система показателей безопасности человеческого развития, которая характеризуется определенным новаторством, поскольку вводит в научный оборот дополнительные индикаторы, а также учитывает

особенности современных отечественных условий развития человека, опасности, ей угрожают и сфокусирована на «динамичности» процесса.

Ключевые слова: человеческое развитие, безопасность человеческого развития, угрозы, оценка, система показателей

Formation of a System of Indicators for the assessment of human development security

Demianenko A. A.

Abstract. The article reflects the theoretical aspects of the formation of a system of indicators, namely, on the basis of domestic and foreign experience; the main recommendations have been formulated, which should be observed when building a system of indicators for assessing the security of human development. The morphological and structural-logical analysis systematized and filtered the most used indicators by the authors. Based on the analysis, a system of indicators of human development, characterized by certain innovations, has been developed, since it introduces additional indicators into scientific circulation, and also takes into account the peculiarities of modern domestic conditions of human development, the danger that it is threatened and focuses on «dynamism» the process.

Keywords: human development, human development security, threats, assessment, system of indicators.

Постановка проблеми. В умовах сучасного прискореного розвитку перед суспільством постають нові завдання та виклики, що потребують нагального вирішення, а також попередження та запобігання їх негативного впливу. Одним із ефективних інструментів для «кількісного» визначення впливу ймовірних загроз на людський розвиток є система оцінювання. Основна задача системи показників полягає у безперервному вимірюванні та інтерпретації даних оцінки у реальному часі та інформування про перевищенні або зниженні тих чи інших параметрів за допустимі норми або межі безпечного людського розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над дослідженням питання методичного забезпечення вимірювання людського розвитку і людської безпеки займалися і займаються зарубіжні: Махбуб уль Хак і

А. Сен, М. Пелях і А. Іванов, Д. Хастінг та ін., а також українські науковці О. Власюк, Т. Іващенко, Е. Лібанова, О. Макарова, С. Пирожков; групи експертів міжнародних організацій: фахівці ПРООН, фахівці Економічної і соціальної комісії ООН для Азії та Тихого океану (ЕСКАТО), групи науковців науково-дослідних інститутів та державних установ. Проте питання розробки комплексного методичного підходу до оцінювання безпеки людського розвитку регіону залишається відкритим. Результати аналізу наукової літератури свідчать про відсутність єдиної думки щодо системи показників для здійснення процесу оцінювання людського розвитку з врахуванням елементу безпеки. Тому розробка методичного підходу до оцінювання безпеки людського розвитку регіону з врахуванням складової безпеки та формування комплексної системи показників є цілком актуальним питанням.

Метою статті є розроблення та обґрунтування системи показників для оцінювання безпеки людського розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення ефективності процесу оцінювання безпеки людського розвитку є однією з найактуальніших проблем, успішне вирішення якої дає можливість для збереження та подальшого безпечного розвитку і нарощування потенціалу людини та країни в цілому.

Результати ретельного дослідження існуючих методичних підходів до оцінювання людської безпеки [12; 13] та людського розвитку [2; 3; 5; 9; 14; 15], а також виявлені їх недоліки породжують необхідність створення гнучкої і адаптивної системи оцінки безпеки людського розвитку, яка враховувала б особливості сучасних вітчизняних умов розвитку людини, небезпеки, що їй загрожують, та сфокусована на «динамічності» процесу безпеки людського розвитку, до того ж має бути простою, доступною та зручною у застосуванні.

У цьому контексті неабиякої актуальності набувають наукові розробки, результатом яких є логічно побудовані системи показників, що надають лаконічну й структурно впорядковану інформацію щодо ключових цільових орієнтирів суспільного розвитку та чинників, котрі на них впливають [10].

На основі проведеного критичного аналізу методичних підходів до оцінювання людського розвитку та людської безпеки виявлено ряд недоліків, які допускали розробники при побудові системи показників оцінювання. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне сформулювати основні рекомендації щодо формування показників, які слід дотримуватися при побудові системи показників для оцінювання безпеки людського розвитку і його аспектів.

1. Система показників повинна бути логічною, зберігати чітку структуру, забезпечуватися та забезпечувати користувачів достовірною та достатньою інформацією, необхідною для реалізації потреб.

2. Система показників повинна охоплювати всі напрями та аспекти безпеки людського розвитку відповідно до змісту і сутності цього поняття.

3. Система показників повинна включати мінімально можливу кількість показників, не допускаючи їх дублювання та не створюючи плутанини.

4. Система показників повинна забезпечувати порівнянність даних.

5. Система повинна бути гнучкою, тобто повинна бути відкритою для подальшого вдосконалення але, з метою забезпечення порівнянності результатів оцінювання за різний період, перелік показників повинен коригуватися лише у крайньому випадку.

6. Показники повинні бути узгоджені і не суперечити ключовим аспектам розвитку та безпеки людини.

7. Кожний показник повинен мати конкретний зміст, сутність, значення та місце у системі аналізу безпеки людського розвитку.

8. Кожний показник повинен бути вимірюваним і чітко визначеним.

Ураховуючи представлені вимоги та рекомендації, на рис. 1 наведено структурно-логічне дерево формування системи показників оцінювання безпеки людського розвитку. Варто зауважити, що розробка системи показників оцінювання безпеки людського розвитку ґрунтується і підкріплена синтезом сучасних методичних підходів до оцінювання окремо процесів людської безпеки та людського розвитку.

Отже, погляди вітчизняних та зарубіжних учених щодо складу та кількості показників, за допомогою яких визначається інтегральний індекс людського розвитку та індекс людської безпеки суттєво різняться.

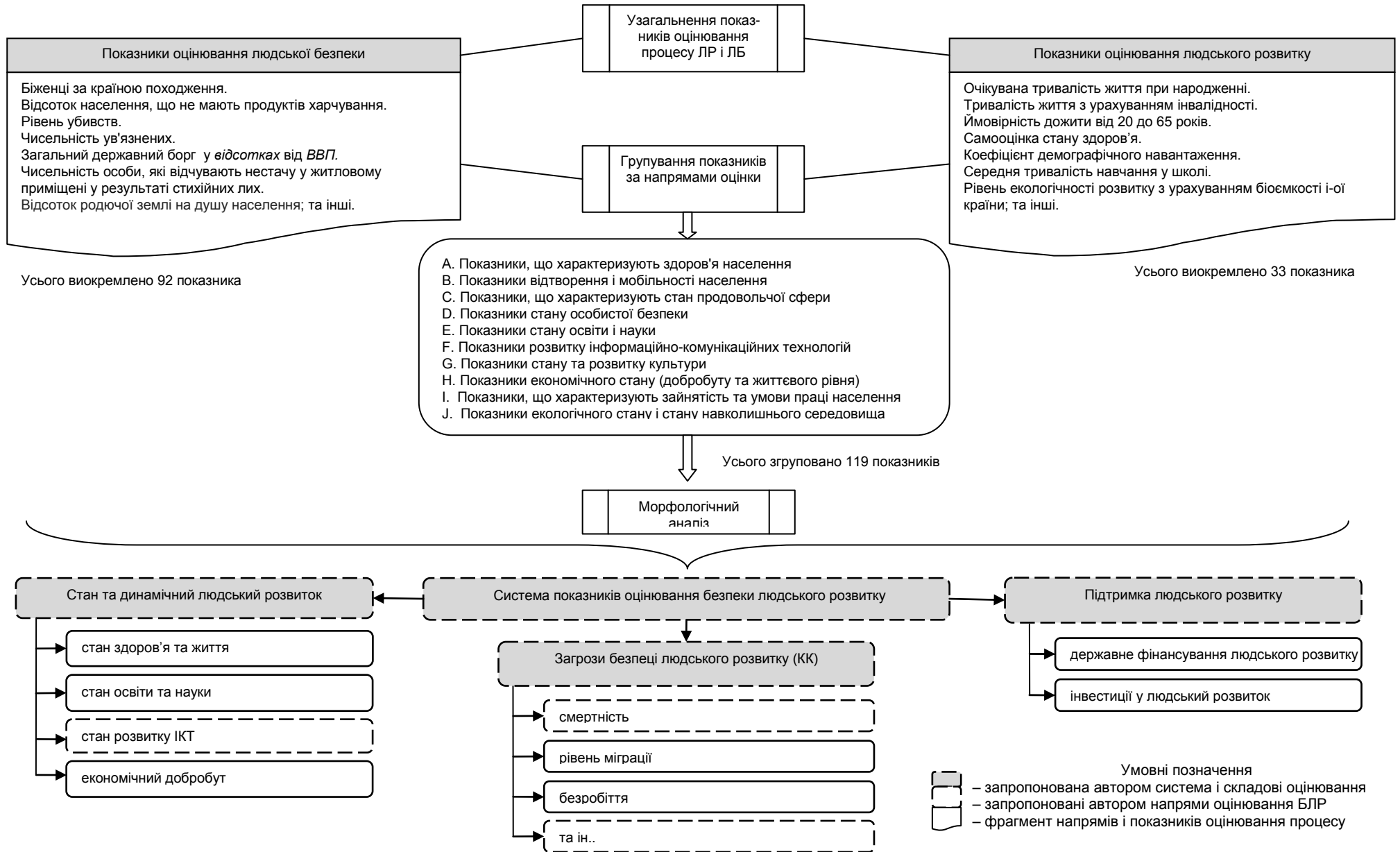

Рис. 1. Структурно-логічне дерево дослідження системи показників та напрямів безпеки людського розвитку

Джерело: сформовано автором

На разі головною метою є добір щонайбільшої бази індикаторів, які можливо і доцільно було б залучити при побудові інтегрального індексу безпеки людського розвитку. Систематизація різноманітних показників-індикаторів (119 одиниць) шляхом використання методу морфологічного аналізу допоможе відфільтрувати найбільш використовувані авторами індикатори.

Таким чином, автором сформовано матрицю сукупності показників-індикаторів методик, що пропонують використовувати різні автори для визначення рівня людського розвитку та людської безпеки.

В системі оцінки безпеки людського розвитку пропонуємо виділити три складові цього процесу: стан та динамічний людський розвиток, загрози безпеці людського розвитку та підтримку людського розвитку, адже, згідно із запропонованим автором визначенням, процес безпеки людського розвитку нами розглядається як «стан стійкої (стабільної) динамічної рівноваги процесу розширення можливостей і свобод людини з метою збереження, а також забезпечення задоволення зростаючих потреб, а також реалізації потенціалу, що постійно набувається в процесі розвитку для досягнення гідного рівня життя» [6]. Запропонована система показників спрямована на дослідження і аналіз найважливіших складових процесу безпеки людського розвитку. Кожен напрям оцінювання безпеки людського розвитку характеризується певним набором показників. Так, при аналізі стану здоров'я виокремлюють від 1 до 21 показників; у всіх представлених методичних підходах як на макроекономічному, так і на мезоекономічному рівнях особливу увагу приділено показнику очікуваної тривалості життя при народженні. Серед інших показників оцінювання рівня людського розвитку, науковці Т. Ю. Іващенко, О. В. Власюк і С. І. Пирожков, О. В. Макарова і О. М. Гладун пропонують розраховувати фактичний (соціально-обґрунтований) коефіцієнт фертильності (сумарний коефіцієнт народжуваності) [2; 3; 7].

Варто відмітити, що очікувана тривалість життя є невід'ємним показником якості та рівня розвитку людини, що характеризує соціальні, демографічні, економічні та інші компоненти. Так, при формуванні методології оцінки людського розвитку було залучено міжнародні організації, зокрема для вирішення завдання вимірювання стану

здоров'я залучено Всесвітню організацію охорони здоров'я (ВООЗ). З метою моніторингу прогресу людського розвитку в аспекті охорони здоров'я, фахівцями ВООЗ було розглянуто кілька загальних показників, серед них: «тривалість життя»; «здорова тривалість життя»; і «кількість загиблих до 70 років», але з метою спрощення розрахунків та можливості співставлення та порівняння рівня охорони здоров'я між країнами обрано індикатор очікуваної тривалості життя при народженні, тож цей показник і пропонуємо використовувати й при оцінці стану безпеки людського розвитку регіону.

Оцінюючи стан освіти і науки, учені пропонують використовувати від 1 до 16 показників. Так, найбільш популярними з них є: тривалість навчання у школі (рівень грамотності населення) [2; 3; 9; 14; 15], та індикатор дошкільної освіти (рівень охоплення дітей дошкільною освітою: від 3 до 4 років) [5; 7; 14]. У досліджуваних методичних підходах оцінюється, головним чином, рівень освітнього розвитку населення, до того ж вважаємо цілком обґрунтованою думку О. В. Макарової та О. М. Гладун щодо необхідності залучення комплексу показників, які могли б віддзеркалювати всі рівні освіти: дошкільну освіту, повну загальну середню освіту та вищу освіту та вважаємо доцільним перейняття такої ідеї при формуванні складу комплексу показників даного напрямку [18]. Тож, досліджуючи стан освітньої сфери в Україні цілком доцільним та обґрунтованим є врахування всіх її рівнів.

Серед найважливіших аспектів людського розвитку автори виділяють економічну складову [2; 3; 9; 15]. Рівень економічного добробуту населення та життєвий рівень автором пропонується визначати за допомогою ВНД на душу населення (ПКС в дол. США), а також комплексом інших показників.

Таким чином, факт, що основні три аспекти людського розвитку: стан здоров'я населення; стан освіти; добробут населення та життєвий рівень; та ключові показники, за допомогою яких визначається їх рівень наявні в усіх розглянутих автором методичних підходах оцінювання людського розвитку на макро- та мезоекономічному рівнях, дає підставу стверджувати, що вони є найважливішими, а їх використання виправданим та науково-обґрунтованим.

Але для визначення рівня безпеки людського розвитку на мезорівні вищезазначених показників недостатньо, адже це суперечитиме визначенню категорії людського розвитку запропонованою ПРООН у 2010 році [16]. Таким чином, не лише вимірювання стану як визначення рівня збереження, а й врахування елементу «формування справедливого та сталого розвитку на нашій планеті» [16] є надзвичайно важливим, а включення показника, що враховуватиме формування справедливого розвитку не лише у межах одного покоління вважаємо цілком доцільним.

Як уже зазначалося, з переходом людства на нову стадію розвитку та зміщення акценту на необхідність забезпечення добробуту людей і суспільства, саме ІКТ пропонують великі можливості для соціально-економічного розвитку.

Як зазначає Л. Кочубей, «інформаційні технології дуже швидко перетворилися на життєво важливий стимул розвитку не тільки світової економіки, а й інших сфер людської діяльності» [4]. Сучасне суспільство переповнене величезними потоками інформації, а розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, проникаючи практично у всі сфери діяльності людини, стали рушійною силою для змін та прискореного розвитку суспільства в цілому [11].

Наводячи статистичне підтвердження цієї думки, згідно зі статистичними даними, станом на 31.12.2017 більше як 54,4 % населення планети має доступ до мережі Інтернет і кожен день ця кількість збільшується [17]. Серед 20% найбідніших домогосподарств мобільний телефон є в 7-ми з 10-ти. Наводячи цікаве статистичне порівняння Т. В. Поспєлової, погоджуємось, що «кількість бідніших домогосподарств, які мають мобільний телефон, більша, ніж тих, які мають доступ до туалету і чистої питної води» [8]. Тож очікується, що динамічний розвиток ІКТ призведе до розширення можливостей людського розвитку, зростання добробуту та соціальної інтеграції.

Отже, інформація та знання вже сьогодні стають найважливішим ресурсом людства, визначаючи не тільки прогрес економіки й культури у високотехнологічних сферах діяльності, але й визначають швидкість та характер трансформації розвитку людства та впливу на нього з боку

різних інститутів [1]. Тож включення даного напрямку у систему оцінювання безпеки людського розвитку вважаємо цілком обґрунтованим як на теоретичному так і на практичному рівнях.

Врахування стану інформаційно-комунікаційних технологій при оцінці людської безпеки та людського розвитку досліджувалось меншою кількістю авторів, лише українські: О. С. Власюк і С. І. Пирожков, та закордонні: науковець Д. Хастінг, фахівців ЕСКАТО звернули увагу на необхідність оцінки ІКТ у складі ЛБ і ЛР. Основні точки зору учених щодо набору показників для оцінки стану ІКТ відзначено такими показниками: кількість телевізорів; кількість радіоприймачів; кількість телефонів, а також композитарним індексом зв'язку (телефонні фіксовані лінії на душу населення, рахунки мобільних телефонів на душу населення, користувачі Інтернету на душу населення) [12; 13]. Натомість, звертаємо увагу на застарілість перших трьох показників і вважаємо доцільним при оцінці БЛР врахувати агрегований індекс зв'язку. Отже, показники, що характеризують складову стану людського розвитку наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Показники оцінки стану людського розвитку

№ п/п	Напрямок оцінки	Назва показника	Примітка
1	Здоров'я та життя	Сумарний коефіцієнт народжуваності	
2		Очікувана тривалість життя	
3		Рівень імунізації проти дитячих хвороб	Запропоновано автором
4	Освіченість	Забезпеченість дітей дошкільними закладами	
5		Рівень охоплення населення середньою та вищою освітою	
6		Середній бал за результатами ЗНО, балів	
7	Економічний добробут	Рівень зайнятості у регіоні	
8		ВРП на душу населення	
9	Екологічний стан	Утворення та поводження з відходами	Запропоновано автором
10		Доступ до покращеного джерела води	
11		Відсоток родючої землі на душу населення 2000+	
12	Стан ІКТ	Телефонні фіксовані лінії на душу населення	
13		Рахунки мобільних телефонів на душу населення	
14		Користувачі інтернету на душу населення	

Джерело: сформовано автором на основі [2; 3; 5; 9; 12; 13 14; 15].

Наступною складовою системи показників є оцінювання загроз безпеці людського розвитку, адже безпечний людський розвиток на сьогодні формується під впливом різних факторів, яким складно своєчасно запобігти. Процеси, що відбуваються у сучасному суспільстві: глобалізація, науково-технічний прогрес та розвиток різних сфер сучасного світу не тільки дозволяють задовольняти дедалі більші потреби, а й породжують певні негативні наслідки. Завдяки врахуванню загроз та можливих втрат до системи показників БЛР стає можливим визначення його об'єктивного рівня.

Відповідно до рис. 2 автором визначено основні небезпеки, що загрожують людському розвитку відповідно до напрямів оцінки його стану. Так, згідно із визначеними загрозами у табл. 2 наведено основні показники (дестимулятори), які пропонуємо враховувати при оцінюванні загроз безпеці людського розвитку.

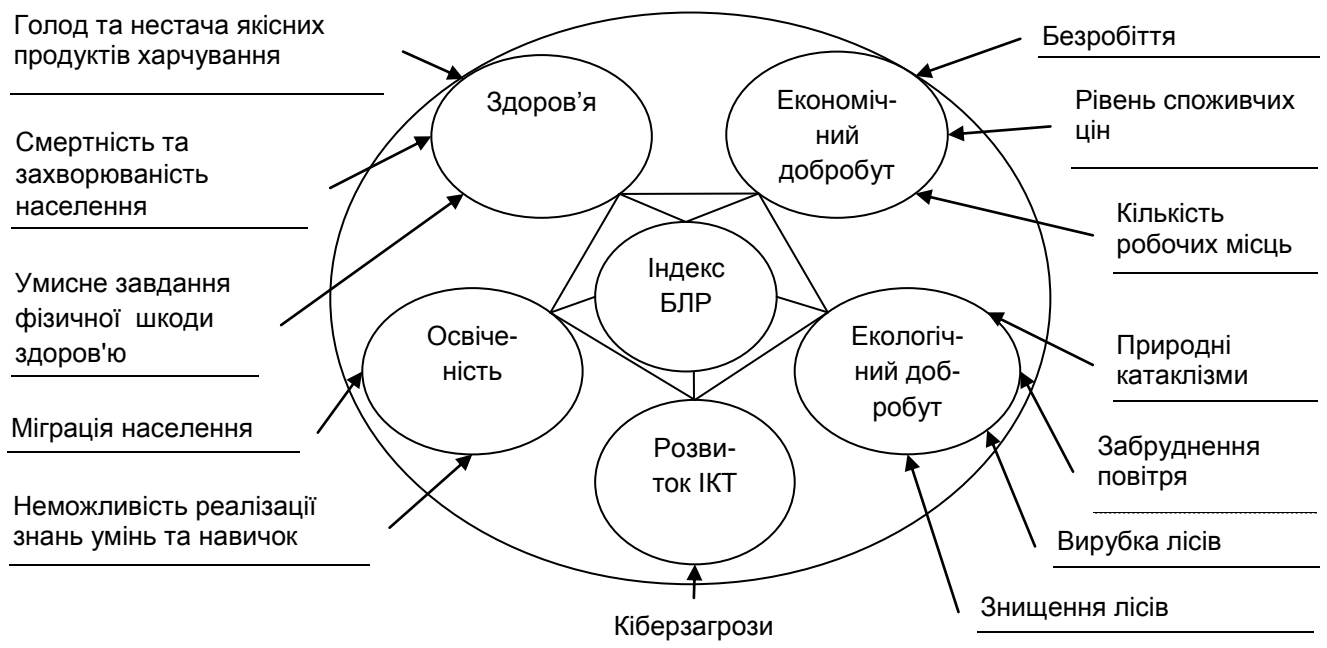

Рис. 2. Структурно-логічна карта загроз безпечного людського розвитку

Джерело: сформовано автором

На нашу думку, досягнути стійкого, динамічного та безпечного людського розвитку неможливо без ефективної підтримки цього процесу,

тобто «адекватного, соціально-орієнтованого фінансового забезпечення». Ретельне дослідження фінансової компоненти у парадигмі людського розвитку проведене українським науковцем Ю. О. Гернего, а роль бюджету у регулюванні людського розвитку досліджувалось Е. М. Лібановою.

Таблиця 2

Показники оцінки загроз безпеки людського розвитку

№ п/п	Загрози БЛР	Назва показника	Примітка
1	Голод та нестача якісних продуктів харчування	Відсоток населення, що страждає від недоїдання	
2	Смертність та захворюваність населення	Коефіцієнт дитячої смертності (смертність дітей у віці до 5 років)	
		Сукупний індекс смертності (сукупний коефіцієнт смертності від раку і серцево-судинних захворювань)	
3	Умисне завдання фізичної шкоди здоров'ю	Коефіцієнт злочинності (на 100 тис. населення)	
2	Рівень міграції	Кількість осіб, які покинули регіон через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань	Запропоновано автором
		Кількість осіб, які покинули регіон через обґрунтовані побоювання за безпеку здоров'я та життя	Запропоновано автором
3	Безробіття	Рівень безробіття (частка безробітних серед населення 18-65 років), %	
4	Індекс споживчих цін	Індекс споживчих цін у регіоні	Запропоновано автором
6	Кібербезпека	Кількість зареєстрованих кібератак на державні та приватні установи у регіоні	Запропоновано автором
		Обсяг завданої шкоди від кібератак у фінансовому вираженні	Запропоновано автором
7	Екологічні загрози	Кількість природних катастроф та катаклізм у регіоні	Запропоновано автором
		Площа лісів у відсотках до базового року (1990 р.)	
		Викиди парникових газів в перерахунку на CO ₂	

Джерело: сформовано автором на основі [2; 3; 5; 9; 12; 13 14; 15].

Тож наступним кроком формування системи показників оцінювання безпеки людського розвитку є включення складового елемента

«підтримка людського розвитку», що виступає у якості забезпечувального для вищеперерахованих напрямів оцінки стану ЛР. Розрахунково-аналітичною базою дослідження пропонуємо обрати функціональну структуру видатків державного бюджету та дані про обсяг інвестицій у напрями БЛР (табл. 3). Тож індикаторами безпеки людського розвитку, які визначають його підтримку є: рівень видатків на охорону здоров'я, духовний на фізичний розвиток, рівень видатків на освіту та рівень видатків на охорону навколишнього середовища. Включення представлених показників витрат продемонструє їх спрямованість на збереження безпечного людського розвитку.

Таблиця 3

Показники оцінки можливості фінансової підтримки людського розвитку

№ п/п	Напрямок оцінки	Назва показника
1	Державне фінансування	Питома вага видатків на охорону здоров'я у загальній структурі видатків міського бюджету
		Питома вага видатків на освіту у загальній структурі видатків міського бюджету
		Питома вага видатків на духовний на фізичний розвиток у загальній структурі видатків міського бюджету
		Питома вага видатків на охорону навколишнього середовища у загальній структурі видатків міського бюджету
2	Інвестиційне забезпечення	Капітальні інвестиції у розвиток охорони здоров'я та життя людини
		Капітальні інвестиції у розвиток освіти
		Капітальні інвестиції у духовний на фізичний розвиток
		Капітальні інвестиції у розвиток навколишнього середовища

Джерело: сформовано автором

Таким чином, безперечно, реалізація аналітичного процесу безпеки людського розвитку, що поєднується з оцінюванням та завершується оцінкою цього процесу неможлива без використання ефективної системи показників.

У процесі дослідження встановлено, що на сьогодні в Україні практично не існує підходів до комплексної оцінки безпеки людського розвитку, яка б враховувала загрози. У роботі обґрунтовано необхідність включення представлених напрямів оцінки та відповідних показників.

Обрані групи показників дають можливість отримати об'єктивне уявлення про рівень безпеки людського розвитку, враховуючи особливості сучасних вітчизняних умов розвитку людини, небезпеки, що їй загрожують та сфокусована на «динамічності» процесу. Розроблена система показників дозволяє отримувати об'єктивну інформацію рівень безпечного людського розвитку та стійкість людського розвитку; цілком зрозуміло простежуються напрями БЛР, які потребують коригувальних впливів.

Перспективами подальших досліджень є розроблення методичного підходу, у тому числі логіки проведення розрахунків та формування необхідного організаційного інструментарію для оцінки безпеки людського розвитку.

Список використаних джерел

1. Бачило І. Розвиток інформаційного і громадянського суспільства в розбудові юридичної науки / І. Бачило, О. Соснін // Юридичний вісник України. – 2011. – № 50.
2. Власюк, О. С. Індекс людського розвитку: досвід України [Текст] // О. С. Власюк, С. І. Пирожков. – К. : ПРООН, 1995. – 84 с.
3. Іващенко Т. Ю. Індекс сталого людського розвитку: методика і практика дослідження [Електронний ресурс] / Т. Ю. Іващенко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2014. – Вип. 118(2). – С. 161-169.
4. Кочубей Л. Особливості сучасних інформаційно-комунікативних технологій в Україні / Л. Кочубей // Наукові записки. – 2017. – Вип. 3 (89). – 44-70 с.
5. Макарова О. В. Регіональний індекс людського розвитку: причини та напрями вдосконалення методики розрахунку / О. В. Макарова, О. М. Гладун // Щоквартальний науково-інформаційний журнал «Статистика України». – 2012. – № 1 (56). – С.10-15
6. Маркова Н. С. Теоретичні аспекти безпеки людського розвитку / Н. С. Маркова, А. А. Дем'яненко // Бізнес Інформ. – 2017. – № 10. – С. 8-13.
7. Методика вимірювання регіонального людського розвитку – Київ, 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.idss.org.ua/ukrindex/ Metodika_ua.pdf.

8. Поспєлова Т. В. Вплив поширення ІКТ в економіці й управлінні на людський розвиток в Україні / Т. В. Поспєлова // Електронне наукове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету». – 2017. – № 3. – 366-376 с.

9. Сталий розвиток: Доступний індекс людського розвитку / М. Пелях, А. Іванов // матеріали конференції європейських статистиків, семінар «Перспективи вимірювання бідності» (Робочий документ № 16 Європейської економічної комісії ООН). – 2013. – 12 с.

10. Терещенко О. О. Системи показників у концепції фінансового контролінгу у сфері бізнесу / О. О. Терещенко, М. В. Стецько // Фінанси України. – 2013. – № 11. – С. 66-83. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_11_7.

11. Яремко, З. М. Підходи до оцінки впливу інформаційних і комунікаційних технологій на соціально-економічний розвиток [Текст] / Зоряна Михайлівна Яремко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 1. – С. 216-227. – ISSN 1993-0259.

12. Hastings, David A. From Human Development to Human Security: a prototype human security index / David A. Hastings. – Bangkok : UNESCAP. – 2007. – 47 с.

13. Hastings, David A. The Human Security Index: An update and a new release [Electronic resource] // GIS-IDEAS, 2010. – Retrieved from : <http://wgrass.media.osaka-cu.ac.jp/gisideas10/viewabstract.php?id=381>.

14. National Human Development Report Poland 2012. Local and Regional Development [Electronic resource] // UNDP Project Office in Poland. Warsaw. – Retrieved from : http://issuu.com/undp_poland/docs/lhdi_report_poland_2012_eng.

15. Human Development Report 1990 [Електронний ресурс] // UNDP. – New York: Oxford University Press, 1990. – Режим доступу: <http://www.hdr.undp.org/en/reports/>.

16. Human Development Report 2010. The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_complete_reprint.pdf.

17. Internet World Stats. Retrieved from <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>

18. Golub T. P. The role of education in sustainable development. / T. P. Golub // *Advanced Education*. – 2015. – 4. – P.13-17.

References

1. Bachylo I. (2011) Rozvytok informatsiynoyi ta hromadyans'koyi suspil'stva v rozbudovi yurydychnoyi nauky / I. Bachylo, O. Sosnin // *Yurydychnyy viznyk Ukrayiny*. – No 50.

2. Vlasijk, O. S., Pyrozhkov S. I. (1995). Indeks lyudskoho rozvytku: dosvid Ukrayiny [Human Development Index: Ukraine's Experience]. Kyiv : National Institute for Strategic Studies.

3. Ivashchenko, T. (2014). Sustainable human development index: methodology and practice of research. *Actual problems of international relations*, 118 (II), 161-169.

4. Kochubey L. (2017) Osoblyvosti suchasnykh informatsiyno-komunikatyvnykh tekhnolohiy v Ukrayini / L. Kochubey // *Naukovi zapysky*. – Vol. 3 (89). – P. 44-70.

5. Makarova, O.V., Hladun, O.M. (2012). Rehional'nyy indeks lyuds'koho rozvytku: prychny ta napryamy udoskonalennya metodyky rozrakhunku [Regional Human Development Index: causes and areas of improvement methods of calculation]. *Statystyka Ukrayiny [Statistic of Ukraine]*, 1(56), 10-15.

6. Markova N., Demianenko A. (2017) Theoretical Aspects of Human Development Security. *Business Inform*, № 10, 8-13.

7. Method of measuring regional human development. Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, SSC of Ukraine Available at: https://www.idss.org.ua/ukr_index/Metodika_ua.pdf [in Ukrainian].

8. Pospyelova T. V. (2017) Vplyv poshyrennya ikt u ekonomitsi ta menedzhmenti na lyuds'kyy rozvytok v Ukrayini / T. V. Popyelova // *Elektronne naukove vydannya «Vidkryte osvityne seredovyshe suchasnoho universytetu»*. No. 3. – P. 366-376.

9. Ivanov, A., Peleah, M. (2013). Affordable Human Development Index: A new measure of sustainable wellbeing, UNDP BRC Human Development Working Paper 2013/2E.

10. Tereshchenko O. O. (2013) Systemy pokaznykiv u kontseptsii finansovoyi kontrolinhu u sferi biznesu / O. O. Tereshchenko, M. V. Stets'ko // Finansy Ukrayiny. No. 11. – P. 66-83.

11. Yaremko, Z. M. (2014) Pidkhody do otsinky vplyvu informatsiynykh ta komunikatsiynykh tekhnolohiy na sotsial'no-ekonomichnyy rozvytok [Tekst] / Zoryana Mykhaylivna Yarl'ko // Ekonomichnyy analiz: zb. nauk. prats' / Ternopil's'kyy natsional'nyy ekonomichnyy universytet. – Ternopil': Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu "Ekonomichna dumka". Vol. 15. – No 1. – P. 216-227. – ISSN 1993-0259.

12. Hastings, D. (2007) From Human Development to Human Security: a prototype human security index. – Bangkok : UNESCAP. – 2007. – 47 c.

13. Hastings, D. (2010). The Human Security Index: An update and a new release. GIS-IDEAS, 2010. Retrieved from: <http://wgrass.media.osaka-cu.ac.jp/gisideas10/viewabstract.php?id=381>.

14. National Human Development Report Poland 2012. Local and Regional Development [Electronic resource] // UNDP Project Office in Poland. Warsaw. – Retrieved from : http://issuu.com/undp_poland/docs/lhdi_report_poland_2012_eng.

15. Human Development Report 1990 [Електронний ресурс] // UNDP. – New York: Oxford University Press, 1990. – Режим доступу: <http://www.hdr.undp.org/en/reports/>.

16. Human Development Report 2010. The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_complete_reprint.pdf.

17. Internet World Stats. Retrieved from: <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>.

18. Golub, T. P. (2015). The role of education in sustainable development. Advanced Education, No. 4, P.13-17.

Інформація про автора

Дем'яненко Аліна Анатоліївна – аспірант кафедри економіки та соціальних наук Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, м. Харків, 61166, Україна; e-mail: daa22@ukr.net).

Информация об авторе

Демьяненко Алина Анатольевна – аспирант кафедры экономики и социальных наук Харьковского национального экономического университета им. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, г. Харьков, 61166, Украина; e-mail: daa22@ukr.net).

Information about the author

Alina A. Demianenko – Postgraduate Student, Department of Economics and Social Sciences of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61116, Ukraine; e-mail: daa22@ukr.net).

Наданий матеріал раніше не публікувався та в інші видання не надсилався